

KATALOG RUBRYCEL DIECEZJI PIŃSKIEJ 1926-1939 ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W KSIĘGOZBIORZE ARCHIWUM DIECEZJALNEGO W DROHICZYNIE

Diecezja pińska powstała w 1925 r. jako sufragania metropolii wileńskiej¹. Jej kanoniczne erygowanie nastąpiło 28 października 1925 r. na mocy bulli papieża Piusa XI „Vixdum Poloniae unitas”, wprowadzonej w życie dekretem nuncjusza Wawrzyńca Lauriego „Quam favente Deo” z 11 grudnia 1925 r.² Terytorium nowej jednostki administracji kościelnej na Kresach utworzyły: część dawnej diecezji mińskiej pozostałej po Traktacie Ryskim w granicach Rzeczypospolitej i część diecezji wileńskiej. Diecezja pińska obejmowała ok. 50 000 km² powierzchni i rozciągała się na obszarze trzech przedwojennych województw: polskiego, białostockiego i nowogródzkiego. Graniczyła od północy z archidiecezją wileńską i diecezją łomżyńską, na zachodzie z diecezją podlaską, na południu z diecezją łucką, wschodnia zaś granica biegła wzdłuż granicy państwowej z ZSRS³. W początkowym okresie diecezja podzielona była na 15 dekanatów: Pińsk, Baranowicze, Bielsk, Brańsk, Brześć, Drohi-

dr Marek Hałaburda – historyk Kościoła, adiunkt w Katedrze Europy Środkowej i Wschodniej w Instytucie Historii na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Prodziekan Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego UPJP II w Krakowie w latach 2009-2016.

¹ S. Łukomski, *Konkordat zawarty dnia 10 lutego 1925 roku pomiędzy Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską*, Łomża 1934, s. 36-38; J. Wasilewski, *Ks. Zygmunt Łoziński, biskup piński*, [Pińsk] 1939, s. 258 (mps w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie).

² B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (968-1939)*, „ABMK”, 22 (1971), s. 337-338 [383-384].

³ A. Dudik, W. Rosowski, *Pińska diecezja*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, pod red. S. Wilka, Lublin 2011, kol. 614.

czyn, Iwieniec, Kobryń, Lachowicze, Łuniniec, Nieśwież, Nowogródek, Prużana, Stołowicze, Stołpce. W ich ramach funkcjonowały 123 parafie i 20 filii. Z kolei w parafiach i filiach znajdowało się 119 kaplic i oratoriów⁴.

Wielką troską pierwszego ordynariusza nowej diecezji ks. Zygmunta Łozińskiego było nie tylko szybkie zorganizowanie instytucji koniecznych do działania biskupstwa, ale także opracowanie oficjalnych wydawnictw kościelnych. W pierwszej kolejności chodziło o wyposażenie księży w kalendarze liturgiczne, zawierające szczegółowe przepisy regulujące sprawowanie liturgii eucharystycznej, godziny kanoniczne oraz inne nabożeństwa na każdy dzień roku.

Pierwsze tego typu wydawnictwa znane w Polsce pochodzą z początku XVI wieku. Dobrym przykładem są tutaj kalendarze dla diecezji krakowskiej – z 1509 r. pt. „Ordinarius sive r. ad teram otulam almae Agriensis ecclesiae. Regina in civitate Cracoviensi” i z 1526 r. pt. „Rubricella Horarum Anni Domini Millesimi quingentesimi vigesimi sexti currenti pro dyocesi Cracouiensi”. Warto wspomnieć też o kalendarzu dla diecezji poznańskiej z 1518 r. pt. „Rubricella Poznaniensis. Ad Anom dni 1518”⁵. Początkowo kalendarze były broszurami o małej objętości zawierającymi od dwóch do czterech kart. Począwszy od XVII wieku następował ich sukcesywny rozwój. Od tego czasu do kalendarzy zaczęto dodawać spisy kanoników katedralnych oraz spisy zmarłych kapłanów. W drugiej połowie XVIII wieku do rubrycel dodatkowo dołączano katalogi duchowieństwa pracującego w diecezji wraz ze spisami parafii. W XIX wieku objętość kalendarzy przekroczyła 100 stron. Przytaczając klasyfikację ks. Stanisława Librowskiego, druki te można podzielić na cztery rodzaje, ściśle związane z okresami ich rozwoju: (1) kalendarze liturgiczne jako wydawnictwo pierwotne, (2) kalendarze liturgiczne połączone z elementami schematyzmów diecezjalnych (obejmują spisy prałatów, kanoników katedralnych oraz spisy zmarłych księży z diecezji), (3) rubrycele połączone z pełnymi schematyzmami, (4)

⁴ M. Hałaburda, *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej (1926-1939)*, cz. 5, t. 1, *Hierarchia kościelna, instytucje diecezjalne, księża przebywający na studiach, katecheci*, Kraków 2014, s. 14.

⁵ S. Chodyński, *Dyrektorjum, directorium*, [w:] *Encyklopedia kościelna*, pod red. M. Nowodworskiego, t. 4, Warszawa 1874, s. 418-419; A. Konieczny, *Rubryceli*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 17, kol. 513-514.

rubrycele uwolnione od schematyzmów jako wydawnictwa samoistne (kalendarz liturgiczny i schematyzm diecezji wydrukowany oddzielnie)⁶.

Pierwszy piński kalendarz liturgiczny został wydany drukiem już niespełna pół roku po erygowaniu diecezji (1926)⁷. Od tego momentu aż do wybuchu II wojny światowej druki te ukazywały się corocznie. Przez cały interesujący nas okres były wydawnictwami samoistnymi, niepołączonymi ze spisami parafii i duchowieństwa. Wydawano je zazwyczaj na nowy rok już pod koniec roku starego (np. kalendarz na 1927 rok drukowano w 1926 roku itd.). Wyjątek od tej reguły stanowi kalendarz z 1932 r.⁸. Wydrukowano go w tym samym roku, na który miał się ukazać⁹. Należy zaznaczyć, że pierwsze pińskie kalendarze liturgiczne nawiązywały do wcześniejszych tego rodzaju wydawnictw diecezji mińskiej. Sytuacja taka nie powinna dziwić ze względu na powiązania personalne obu biskupstw przez osobę biskupa Z. Łozińskiego¹⁰.

Wspomniany wyżej kalendarz liturgiczny diecezji pińskiej z 1926 r. został przygotowany do druku i wydrukowany nakładem wydawnictwa pińskiej kurii diecezjalnej. Wydrukowanie rubryceli z 1927 r. zlecono, z niewyjaśnionych przyczyn, wileńskiej drukarni Józefa Zawadzkiego. Słynna wówczas drukarnia założona została w 1805 r. Zakup nowoczesnych maszyn, rozszerzanie oferty językowej drukowanych wydawnictw, a także

⁶ S. Librowski, *Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski znajdujących się w księgozbiorze podręcznym archiwum diecezjalnego we Włocławku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościoła”, t. 23 (1971), s. 214-125 [2-3], (dalej: „ABMK”).

⁷ *Ordo divini officii et missarum in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1926. Secundum kalendarium a Sede Apostolica approbatum iussu et auctoritate Excellentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundi Łoziński, Dei et Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Pinscensis*, S.T.M. editus, Pinski 1926, s. II.

⁸ Wydawać się może, że również kalendarz z 1930 r. stanowi wyjątek od tej reguły. Na stronie tytułowej widnieje rok wydania 1928. Jest to jednak błędna data. Druk otrzymał „imprimatur” 3 sierpnia 1929 r., więc nie mógł zostać opublikowany wcześniej. Zob. *Directorium divini officii... Annum Domini 1930*, Pinski 1928, s. I-II.

⁹ *Directorium divini officii et missarum ad usum dioecesis pinscensis pro Anno Domini bissextili 1932*, Pinski 1932, s. I-II.

¹⁰ Kalendarz liturgiczny z 1926 r. nosi analogiczny tytuł jak kalendarz diecezji mińskiej wydrukowany w 1924 r. Oba druki różnią się układem treści, co akurat jest zrozumiałe, biorąc pod uwagę potrzeby diecezji, dla których opracowywano kalendarze. Zob. *Ordo divini officii et missarum in dioecesi minscensi pro Anno Domini 1924 bissextili. Secundum kalendarium a Sede Apostolica approbatum iussu et auctoritate Excellentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundi Łoziński Dei et Sedis Apostolicae Gratia episcopi minscensis* S.T.M. editus, Nieśwież [1923].

przeszczepianie na miejscowy grunt zagranicznych wzorców szybko uczyniły oficynę sławną w Imperium Rosyjskim. Warto dodać, że jej właściciel był również do 1826 r. dzierżawcą drukarni uniwersyteckiej. Za swoją działalność otrzymał tytuł „Typografa Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego” oraz księgarza akademickiego (1826). Rozwój zakładu zahamowały ograniczenia władz carskich z lata 1863-1866, kiedy to zakazano właścicielom drukarni posiadania polskich czcionek oraz drukowania, handlu i przywożenia z zagranicy książek litewskich przygotowanych czcionką łaćwińską. Mimo trudności oficyna przetrwała i po zniesieniu embarga w latach 70. XIX wieku ponownie rozpoczęła prace na szerszą skalę. Po ogłoszeniu w 1905 r. manifestu znoszącego wszelkie ograniczenia dla języka polskiego drukarnia odzyskała dawną renomę i dorównywała najlepszym tego typu zakładom warszawskim i zagranicznym. Wybuch I wojny światowej zakończył trwający dziesięć lat okres rozkwitu. Po wojnie wnuk Józefa Zawadzkiego wywiózł z Wilna do Bydgoszczy większość maszyn drukarskich i introligatorskich. Oficyna pod dawną nazwą prowadziła działalność wydawniczą do wybuchu II wojny światowej. Nie odzyskała jednak dawnej świetności¹¹.

Pozostałe kalendarze liturgiczne, poczynawszy od 1928 r., do 1939 r. ponownie przygotowywano do druku i wydawano w drukarni diecezjalnej w Pińsku. Publikowano je z mandatu ordynariusza. Ordynariusz, w porozumieniu z kanclerzem kurii, wydawał także oficjalną aprobatę na ich druk (tzw. „imprimatur”). W czasie rządów w diecezji biskupa Z. Łozińskiego ordynariusz i kanclerz kurii ks. Henryk Humnicki wydali pozwolenie na druk kalendarzy z lat 1926, 1930, 1931¹². Zgodę na druk kalendarzy za lata 1927-1929 i 1932 wydał wikariusz generalny ks. Witold Iwicki w porozumieniu z ks. Janem Wasilewskim, pełniącym obowiązki kanclerza kurii (1927), i ks. H. Humnickim (1928-1929, 1932)¹³. Podczas rządów biskupa

¹¹ L. Abramowicz, *Cztery wieki drukarstwa w Wilnie. Zarys historyczny (1525-1925)*, Wilno 1925, s. 86-98.

¹² *Ordo divini officii et missarum in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1926...*, Pinski 1926, s. II; *Directorium divini officii et missarum pro dioecesi pinscensi in Annum Domini 1930*, Pinski 1928, s. II; *Ordo divini officii sacrique peragendi pro dioecesi pinscensi in Annum Domini 1931*, Pinski 1930, s. II.

¹³ *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1927. Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundi-Stanislai Łoziński episcopi ordinarii issu editum*, Vilnae [1926], s. II; *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1928 bissextilem. Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundi-Stanislai Łoziński episcopi ordinarii issu editum*, Pinski [1927], s. 2; *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Do-*

Kazimierza Bukraby stosownych zezwoleń udzielał, tak jak dotychczas, ordynariusz wspólnie z kanclerzem kurii ks. H. Humnickim (1933), ks. Bronisławem Kiełbassą (1934-1938) i ks. Lucjanem Chwecką, w zastępstwie kanclerza (1939)¹⁴. Organizacja druku należała do pracowników wydawnictwa. Za dystrybucję kalendarzy odpowiedzialni byli pracownicy kurii diecezjalnej. Niestety nie jesteśmy w stanie ustalić autorów kalendarzy z interesującego nas okresu. Na stronach tytułowych żadnego z nich nie zamieszczono imienia i nazwiska osoby opracowującej tekst. Dzięki sięgnięciu do egzemplarzy rubrycel pińskich przechowywanych poza archiwum w Drohiczynie udało się ustalić jedynie autora kalendarza z 1930 r. Był nim ks. Józef Kozłowski. Jego imię i nazwisko zanotował na stronie 3, właściciel rubryceli ks. Karola Żurawskiego z dopiskiem „autor”¹⁵. Ks. J. Kozłowski pracował w diecezji m.in. jako prefekt wyższego seminarium duchownego w Pińsku (1927-1929) oraz jako wykładowca liturgiki, literatury łacińskiej, sztuki kościelnej (1928-1929), liturgii rzymskiej (łacińskiej) (1932-1939), pedagogiki (1937-1939), teologii moralnej ogólnej i szczegółowej (1932-1939). Ponadto był konsultorem w komisji liturgicznej (1928-1939), sędzią prosynodalnym w sądzie biskupim diecezjalnym (1932-1938); członkiem komisji synodalnej (1932-1938), mistrzem ceremonii przy kościele katedralnym (1932-1939) oraz promotorem sprawiedliwości i obrońcą węc-

mini 1929. *Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundus-Stanislaus Łoziński episcopo ordinarii iussu editum*, Pinski 1928, s. II; *Directorium divini officii et missarum ad usum dioecesis pinscensis pro Anno Domini bissextili 1932*, Pinski 1932, s. II.

¹⁴ *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1933. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum*, Pinski [1932], s. II; *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1934. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editus*, Pinski [1933], s. II; *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1935. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editus*, Pinski [1934], s. II; *Directorium divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi Pinscensi pro Anno Domini bissextili 1936. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum*, Pinski 1935, s. II; *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1937. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum*, Pinski 1936, s. II; *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi dioecesi pinscensi in Annum Domini 1938. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum*, Pinski 1937, s. II; *Directorium divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1939. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum*, Pinski 1938, s. II.

¹⁵ Kalendarz z 1930 r., o którym mowa w tekście, znajduje się w zbiorach autora niniejszego opracowania.

zła małżeńskiego (1938-1939). W 1929 r. rozpoczął studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie. Naukę uwieńczył w 1932 r. doktorem z prawa kanonicznego¹⁶. Biorąc pod uwagę aktywność zawodową ks. J. Kozłowskiego i liczbę funkcji, które sprawował w diecezji trudno przypuszczać by mógł być autorem późniejszych kalendarzy. Chociaż nie da się tego jednoznacznie wykluczyć, to jednak wydaje się, że rotacja wśród osób opracowujących tekst rubrycel była duża. Na taką praktykę wskazywać mogą stosunkowo częste zmiany tytułów pińskich rubrycel, wynikające prawdopodobnie z upodobania autorów.

Rubrycele wydawane w innych polskich diecezjach okresu międzywojennego opracowywali zazwyczaj profesorowie liturgiki w seminarium duchownym, ceremoniarze lub kapelani biskupi¹⁷. Wydaje się, że podobnie było w diecezji pińskiej. To, że osobą odpowiedzialną za przygotowanie kalendarzy liturgicznych w diecezji pińskiej mógł być wykładowca liturgiki w seminarium diecezjalnym, potwierdza przykład wspomnianego wyżej ks. J. Kozłowskiego.

Kalendarz z 1926 r. został opublikowany pod tytułem „Ordo divini officii et missarum in dioecesi pinscensi...”. Kalendarze z lat 1927-1929 i roku 1933 nosiły tytuł „Kalendarium liturgicum dioecesis pinsceni...”. Kalendarzowi z 1930 r. nadano tytuł „Directorium divini officii et missarum pro

¹⁶ *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1926*, Pinski 1926, s. 77, 85; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1927*, Pinski 1927, s. 21, 100; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1928*, Pinski 1928, s. 17, 20, 115; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1929*, Pinski 1928, s. 17, 21, 129; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1930*, Pinski 1930, s. 15, 24, 108; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1931*, Pinski 1930, s. 15, 27, 120; *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis pinscensis pro Anno Domini 1926*, Pinski 1932, s. 19, 33, 144, 151; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1933 i 1934*, Pińsk 1933, s. 21-23, 26, 38, 194; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1935*, Pińsk 1935, s. 21-23, 27, 40, 198; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1933 i 1934*, Pińsk 1936, s. 21-22, 23, 26-27, 40, 166; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1937*, Pińsk 1937, s. 22-24, 27, 40, 173; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1938*, Pińsk 1938, s. 22-24, 27-28, 40, 175; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1939*, Pińsk 1939, s. 22, 24, 27-28, 40, 182; E. Borowski, *Noty biograficzne o zmarłych kapłanach diecezji pińskiej*, Drohiczyń n. Bugiem 1982, s. 129 (mps w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczyźnie). Podczas okupacji ksiądz J. Kozłowski był proboszczem w Świsłoczy. Tam też został rozstrzelany przez Niemców wraz z innymi 250 osobami 13 lipca 1943 r. Zob. W. Jacewicz, J. Woś, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, z. 4, Warszawa 1978, s. 276.

¹⁷ S. Librowski, op. cit., „ABMK”, t. 23 (1971), s. 221 [9].

diocesis pinscensis...”, natomiast z tym z roku 1931 I z lat 1934-1935 – „Ordo divini officii sacrique peragendi pro diocesis pinscensis...”. Rubrycelą z 1932 r. została wydana pod tytułem „Directorium divini officii et missarum ad usum diocesis pinscensis...”. Ostatnie cztery kalendarze z lata 1936-1939 zatytułowano „Directorium divini officii recitandi sacrique peragendi in diocesis pinscensi...”.

Zmiany tytułów w poszczególnych latach nie miały zasadniczego wpływu na układ treści kalendarzy. Pierwszy kalendarz liturgiczny diecezji pińskiej wydrukowany w 1926 roku rozpoczynał układ czasowy obowiązujący w roku wydania (tzw. Tabula temporaria). Po nim podano wykaz świąt ruchomych, daty suchych dni, czas okresu wielkanocnego¹⁸ oraz terminy, w których zgodnie z obowiązującym prawem kanonicznym zakazywano dokonywania uroczystych obrzędów zaślubin¹⁹. W dalszej kolejności odnotowano te święta w ciągu roku, podczas których proboszczowie mieli obowiązek odprawiania mszy świętych w intencji parafian (ludu) wraz z dodaniem dla odprawiających wskazówek co do kształtu tych mszy²⁰. Następnie zapisano wskazania regulujące odprawianie mszy świętych za zmarłych²¹, wskazano rodzaje kolekt, jakie powinny być odmawiane podczas mszy²², podano szczegółowe przepisy dla mszy świętej wotywniej o Najświętszym Sercu Pana Jezusa²³, mszy świętych za małżonków²⁴, mszy w uroczystości papieskiej i w uroczystości pasterza diecezji²⁵. Tę część rubryceli zamykają wskazania dotyczące rozdawania Komunii św.²⁶. W dalszej kolejności zamieszczono tabelę mszy wotywnych prywatnych wraz z objaśnieniami²⁷, porządek kwest²⁸, objaśnienia znaków zastosowanych w kalendarzu²⁹. Po uwagach rubrycystycznych zawierających streszczenia rozporządzeń liturgicznych Kościoła oraz pouczenia duszpastersko-ascetyczne następuje zasadnicza część, czyli kalendarz zawierający na każdy dzień od 22 marca

¹⁸ *Ordo divini officii et missarum in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1926...*, Pinski 1926, s. III.

¹⁹ Tamże, s. IV.

²⁰ Tamże, s. IV-V.

²¹ Tamże, s. VI.

²² Tamże, s. VI-VII.

²³ Tamże, s. VII-VIII.

²⁴ Tamże, s. VIII-IX.

²⁵ Tamże, s. IX.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże, s. X-XI.

²⁸ Tamże, s. XI.

²⁹ Tamże, s. XII.

do 31 grudnia wskazówki co do odmawiania poszczególnych godzin kanonicznych brewiarza oraz odprawiania mszy świętej z jej formularzem i elementami. Kalendarz zapisany jest na stronach parzystych. Strony nieparzyste pozostawiono puste z przeznaczeniem na zapisywanie notatek³⁰. Elementy poprzedzające zasadniczą część kalendarza oznaczono cyframi rzymskimi, zaś sam kalendarz arabskimi. W kalendarzu brakuje pierwszych 16 stron zawierających wskazania od 1 stycznia do 21 marca. Całość zredagowano w języku łacińskim, porządek kwest w języku polskim³¹.

W kalendarzu z 1927 r. zachowano podobny układ. W porównaniu do pierwszego kalendarza poszerzono jednak przepisy odprawiania mszy wotywnych. Kalendarz wydrukowano w następującym porządku: układ czasowy, wykaz świąt ruchomych, daty suchych dni; czas uroczystego błogosławienia małżeństw³², święta, w które proboszcz miał obowiązek odprawić mszę świętą w intencji parafian³³, szczegółowe przepisy dla mszy św. wotywnych³⁴ z wykazem tabelarycznym tych mszy³⁵, uwagi, o których należało pamiętać³⁶, objaśnienia znaków³⁷ kalendarz na każdy dzień od 1 stycznia do 31 grudnia³⁸. Kalendarz zapisany został na stronach parzystych. Strony nieparzyste były puste i były przeznaczone na zapisywanie notatek. W obrębie całego rocznika obowiązywała paginacja ciągła³⁹.

Podobny układ zachowano w kalendarzu z 1928 r., z tą różnicą, że przepisy dla mszy świętych wotywnych zastąpiono wskazaniem dotyczącymi brewiarza. Zmienił się także sposób paginacji stron. Od 1928 r. powrócono do sposobu paginacji z pierwszej rubryceli, tzn. elementy poprzedzające zasadniczą część kalendarza oznaczano cyframi rzymskimi, sam kalendarz zaś arabskimi. Strony nieparzyste, wzorem lat poprzednich, pozostawiono puste⁴⁰.

W rubryceli z 1929 r. i z 1931 r. objaśnienia chronologiczne, duszpasterkie, liturgiczne i rubrycystyczne poprzedzające właściwy kalendarz zredu-

³⁰ Tamże, s. 17-78.

³¹ Tamże.

³² *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1927...*, Vilnae [1926], s. 3.

³³ Tamże, s. 4-5.

³⁴ Tamże, 6-19.

³⁵ Tamże, s. 17.

³⁶ Tamże, s. 19.

³⁷ Tamże s. 20.

³⁸ Tamże, s. 22-119.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1928...*, Pinski [1927].

kowano do minimum. Na trzech stronach podano jedynie układ czasowy obowiązujący odpowiednio w 1929 r. i w 1931 r. (1929 – s. IV, 1931 – s. III), daty świąt ruchomych (1929 – s. IV, 1931 – s. III), daty suchych dni (1929 i 1931 – s. IV), czas uroczystego błogosławienia małżeństw (1929 i 1931 – s. IV), czas trwania okresu Wielkanocy (1929 i 1931 – s. IV), wykaz znaków (1929 – s. V, 1931 – s. IV-V) oraz wykaz skrótów zastosowanych w kalendarzu (1929 – s. V-VI, 1931 s. V-VI). Tekst z 1929 r. tak jak w poprzednim kalendarzu umieszczono na stronach parzystych. Tekst z 1931 r. wydrukowano na stronach parzystych i nieparzystych⁴¹.

W kalendarzach na lata 1930, 1932, w stosunku do rubrycel sprzed 1929 r. i z 1931 roku, poszerzono informacje wstępne o porządek odmawiania godzin brewiarzowych (1930: s. VI-XIV; 1932: s. VI-XV), zasady dotyczące odprawiana mszy św. wotywnych wraz z ich omówieniem (1930: s. XIV-XVIII; 1932: s. XV-XVIII) oraz tabelę mszy za zmarłych (1930: s. XVIII-XIX; 1932: s. XIX-XX). Po raz pierwszy wprowadzono również część prawnoliturgiczną zawierającą przepisy odprawiania mszy świętych w intencji parafian, binacji i mszy z wystawieniem Najświętszego Sakramentu (1930: s. XIX-XII; 1932: s. XX-XXII). W kalendarzu z 1930 r. strony nieparzyste pozostawiono niezapisane, zaś w kalendarzu z 1932 r. tekst zamieszczono w klasyczny sposób (na stronach parzystych i nieparzystych)⁴².

Wśród kalendarzy liturgicznych diecezji pińskiej wyróżnia się kalendarz przygotowany na 1933 r. Wprawdzie zastosowano w nim dotychczasowy układ, jednak góruje on zdecydowanie nad pozostałymi drukami treścią. Rozbudowanie kalendarza z tego roku należy łączyć ze zmianą ordynariusza po śmierci bp. Z. Łozińskiego. Po objęciu rządów przez biskupa K. Bukrabę nastąpiła wymiana pracowników kurii oraz personelu seminarium⁴³. Widocznie wraz ze zmianami w gronie współpracowników nowego ordynariusza zmieniła się osoba odpowiedzialna za przygotowanie kalendarza, a także koncepcje odnośnie do wydawnictw diecezjalnych.

Kalendarz rozpoczyna się od informacji na temat układu czasowego i świąt ruchomych⁴⁴, suchych dni i czasu uroczystego błogosławienia mał-

⁴¹ *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1929...*, Pinski 1928; *Ordo divini officii... in Annum Domini 1931*, Pinski 1930.

⁴² *Directorium divini officii dioecesis pinscensis in Annum Domini 1930*, Pinski 1928; *Directorium divini officii... dioecesis pinscensis pro Anno Domini bissextili 1932*, Pinski 1932.

⁴³ *Wspomnienia o księdzu Kazimierzu Bukrabie, biskupie pińskim (1885-1946)*, opr. M. Hałaburda, Kraków 2013, s. 19-23.

⁴⁴ *Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1933...*, Pinski [1932], s. III.

żeństw⁴⁵. Dalej opublikowano w nim objaśnienia zastosowanych znaków i skrótów⁴⁶, porządek odmawiania godzin brewiarzowych⁴⁷, zasady dotyczące odprawiania mszy św. wotywnych z wymienieniem nakazanych kolekt⁴⁸, msze za zmarłych⁴⁹, przepisy prawno-liturgiczne dotyczące odprawiania mszy świętych binowanych, aplikowanych i w intencji parafian. Zamieszczono także treści do tej pory niepublikowane w poprzednich kalendarzach: nabożeństwo do odprawiania po sumie, m.in. w uroczystości papieskie i w uroczystości pasterza diecezji, modlitwy po mszach prywatnych⁵⁰, sposób odprawiania nowenny do Ducha św. przed Zielonymi Świątkami⁵¹, porządek odmawiania Różańca Świętego w kościołach i kaplicach diecezji pińskiej⁵², litanię loretańską⁵³, modlitwę do św. Józefa⁵⁴, modlitwę za Ojczyznę⁵⁵. Należy podkreślić, że wymienione elementy zapisane były w języku polskim. Dopiero po tak obszernych objaśnieniach wydrukowano liczący 99 stron właściwy kalendarz liturgiczny⁵⁶.

W kalendarzu przygotowanym na 1934 r. zrezygnowano z dodatków w języku polskim. Kalendarz z tego roku zawierał: układ czasowy⁵⁷, wykaz świąt ruchomych⁵⁸, daty suchych dni i czas uroczystego błogosławieństwa małżeństw⁵⁹, przepisy kanoniczne dotyczące postów i abstynencji⁶⁰, święta, w które proboszcz miał obowiązek odprawić mszę świętą w intencji parafian⁶¹, tabelę zawierającą porządek, który należało zachować w trakcie odprawiania indywidualnych mszy wotywnych⁶², szczegółowe przepisy

⁴⁵ Tamże, s. IV.

⁴⁶ Tamże, s. IV-VI.

⁴⁷ Tamże, s. VI-XIV.

⁴⁸ Tamże, s. XIV-XVIII.

⁴⁹ Tamże, s. XIX.

⁵⁰ Tamże, s. XXVI-XLVII.

⁵¹ Tamże, s. XLIX-LV.

⁵² Tamże, s. LVI-LXIII.

⁵³ Tamże, s. LXIV-LXVI.

⁵⁴ Tamże, s. LXVII.

⁵⁵ Tamże, s. LXVIII-LXIX.

⁵⁶ Tamże, s. 1-99.

⁵⁷ *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1934...*, Pinski [1933], s. III.

⁵⁸ Tamże, s. III-IV.

⁵⁹ Tamże, s. IV.

⁶⁰ Tamże, s. IV-VI.

⁶¹ Tamże, s. VI.

⁶² Tamże, s. VII-VIII.

dla mszy św. wotywnych⁶³, wskazania dotyczące odmawiania godzin brewiarzowych⁶⁴, wykaz znaków i skrótów⁶⁵, kalendarz liturgiczny⁶⁶. Całość opracowana została w języku łacińskim. Wydruk zamieszczono zarówno na stronach parzystych, jak i na nieparzystych, ponumerowanych cyframi rzymskimi i arabskimi.

Schemat, zasób treści, sposób paginacji oraz język edycji zastosowany w rubryceli z 1934 r. zostały utrzymane w późniejszych rocznikach. W takiej formie rubrycele pińskie ukazywały się do końca okresu międzywojennego⁶⁷. Wybuch II wojny światowej spowodował zaprzestanie wydawania pińskich kalendarzy liturgicznych. Po 1945 r. w granicach PRL pozostała niewielką część diecezji pińskiej z siedzibą, krótko, w Bielsku Podlaskim, a później w Drohiczynie n. Bugiem. Kuria w Drohiczynie po wojnie nie publikowała rubrycel. Miejscowe duchowieństwo posiłkowało się rubrycelami przedwojennymi. Z dopisku na stronie tytułowej rubryceli z 1934 r. wiemy, że była ona w użyciu na 1956 r.⁶⁸. Natomiast według dopisku ze strony tytułowej rubryceli z 1935 r. wynika, że używano jej na 1946 r.⁶⁹.

Przedstawiony powyżej zbiór rubrycel diecezji pińskiej z lat 1926-1939 znajduje się w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie. Należy podkreślić, że jest to jeden z nielicznych kompletnych zbiorów zachowanych na terenie Polski, jeśli nie jedyny. Rubrycel pińskich nie odnajdujemy w katalogach Biblioteki Narodowej. Nie posiada ich także zaopatrzona w bogaty zbiór kalendarzy i schematyzmów Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Ponieważ zabrakło ich również w księgozbiorze archiwum diecezjalnego we Włocławku, siłą rzeczy nie zostały one uwzględnione w katalogu opracowanym przez ks. Stanisława Librowskiego⁷⁰. Rzadkość omawianych druków jest

⁶³ Tamże, s. VIII-XXXIII.

⁶⁴ Tamże, s. XXVIII-XLI.

⁶⁵ Tamże, s. XLII-XLIII.

⁶⁶ Tamże, s. 1-116.

⁶⁷ Por. *Ordo divini officii... in dioecesi pincensi pro Anno Domini 1935...*, Pinski [1934]; *Directorium divini officii... in dioecesi Pincensi pro Anno Domini bissextili 1936...*, Pinski 1935; *Ordo divini officii... in dioecesi pincensi pro Anno Domini 1937...*, Pinski 1936; *Ordo divini officii... dioecesi pincensi in Annum Domini 1938...*, Pinski 1937; *Directorium divini officii... in dioecesi pincensi pro Anno Domini 1939...*, Pinski 1938.

⁶⁸ Zob. *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pincensi pro Anno Domini 1934...*, Pinski [1933].

⁶⁹ *Ordo divini officii... in dioecesi pincensi pro Anno Domini 1935...*, Pinski [1934].

⁷⁰ S. Librowski, op. cit., „ABMK”, t. 23 (1971), s. 213-310 [1-98]; t. 24 (1972), s. 5-94 [100-188]; t. 25 (1972), s. 39-113 [190-263]; t. 26 (1973), s. 89-197 [266-373]; t. 27 (1973), s. 57-130 [376-448].

wystarczającym argumentem przemawiającym za wprowadzeniem katalogu rubrycel pińskich do obiegu naukowego. Natomiast wartość poznawcza kalendarzy liturgicznych, powiększona o znajdujące się w zachowanych egzemplarzach uwagi, korekty, uzupełnienia nanoszone przez właścicieli, dla znawców omawianej problematyki nie wymaga szerszych uzasadnień.

Przystępując do prac nad katalogiem, zdecydowano się zachować następujący schemat: (1) liczba porządkowa, (2) miejsce i rok wydania, (3) instytucja sprawcza, (4) format, (5) liczba stron, (6) treść rubryceli, (7) oprawa.

Katalog rubrycel diecezji pińskiej (1926-1939) znajdujących się w księgozbiornie Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie

1.

Ordo divini officii et missarum in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1926. Secundum kalendarium a Sede Apostolica approbatum iussu et auctoritate Excellentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundi Łozińskiego, Dei et Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Pincensis, S.T.M. editus.

Pinsci 1926. Typis Curiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XII, 17-78.

Treść: „Tabella temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tempora” (s. III); „Communio paschalis” (s. III); „Sollemnis nuptiarum benedictio” (s. IV); „Festa qui bus diebus Parochi Missam pro populo applicare debent” (s. IV-V); „De missis Defunctorum” (s. VI); „De collectis” (s. VI); „De Missa votiva SS. Cordis Jesu” (s. VII-VIII); „Missa pro sponso et sponsa” (s. VIII-IX); „De festis Summi Pontifici et Ordinari loci (s. IX); „De distribution SS. Communionis (s. IX); „Tabella pro missis votivis privatis” (s. X-XI); Porządek kwest (s. XI); „Explicatio signorum” (s. XII); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od 22 marca do końca grudnia; brak stron 1-16, z początkiem kalendarza od 1 stycznia do 21 marca. Cztery strony poprzedzające kalendarz i dwie ostatnie strony puste, przeznaczone do zapisywania notatek. Na stronie tytułowej oraz na stronach nr 33, 66, 78, pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego.

Oprawa: miękka, tekturowa, na okładzinie tylnej po wewnętrznej stronie pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego.

2.

Kalendarium liturgicum dioecesis pincensis in Annum Domini 1927. Ilustrissimi ac Reverendisimi Domini Domini Sigismundi-Stanislai Łoziński episcopi ordinarii issu editum.

Vilnae [1926]. Typis Joseph Zawadzki, 8°, s. 1-119.

Treść: „Tabella temporaria” (s. 3); „Festa mobilia” (s. 3); „Quator anni Tempora” (s. 3); „Nuptiarum sollemnia” (s. 3); „Festa quibus diebus Parochi Missam pro populo applicare debent” (s. 3); „Regulae pro aliquo missis votivis” (s. 7-16); Tabella missis votivis (s. 17); „Note memoria tenendae” (s. 19); „Explicatio signorum” (s. 20); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 21-119). Kalendarz wydrukowany na stronach parzystych. Strony nieparzyste, czyste, przeznaczone do zapisywania notatek.

Oprawa: miękka, tekturowa.

3.

Kalendarium liturgicum dioecesis pincensis in Annum Domini 1928 bissextilem. Ilustrissimi ac Reverendisimi Domini Domini Sigismundi-Stanislai Łoziński episcopi ordinarii issu editum.

Pinsci [1927]. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XIV, 1-103.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tempora” (s. III); „Nuptiarum sollemnia” (s. III); „Elenchus festorum quibus animarum rectores Prater dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. IV); „Note memoria tenendae” (s. V-VI); „Explicatio signorum” (s. VI); „Tabella officii ordinandi” (s. VI-XIV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-103).

Kalendarz wydrukowany na stronach parzystych. Strony nieparzyste czyste, przeznaczone do zapisywania notatek. Na wklejce pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”. Na stronie tytułowej pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego. W środku również liczne pieczęcie właściciela.

Oprawa: twarda, tekturowa. Na okładzinie tylnej po wewnętrznej stronie pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego.

4.

Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1929. Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sigismundus-Stanislaus Łoziński episcopo ordinary iussu editum.

Pinsci 1928. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-VI, 1-59.

Treść: „Tabula temporaria” (s. IV); „Festa mobilia” (s. IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Solemnitates nuptiarum” (s. IV); „Communio Paschalis” (s. IV); „Explicatio signorum” (s. V); „Explicatio praecipuarum abbreviationum...” (s. V-VI); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-59). Kalendarz wydrukowany na stronach parzystych. Strony nieparzyste czyste, przeznaczone do zapisywania notatek. Na stronie przedtytułowej oraz przed właściwym kalendarzem pieczęć: „Rektor Kościoła po-Karmelitańskiego, dnia... 1929 r., L. ..., Bielsk Podlaski”. Strony 10-16 zszyte odwrotnie, „do góry nogami”.

Oprawa: miękka, tekturowa, brak okładziny tylnej. Na pierwszej stronie okładki tytuł druku.

5.

Directorium divini officii et missarum pro dioecesi pinscensi in Annum Domini 1930.

Pinsci 1928. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XXII, 1-108.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Communio Paschalis” (s. IV); „Explicatio signorum” (s. IV-V); „Explicatio abbreviationum” (s. V-VI); „Ordo Officii” (s. VI-XIV); „Missa votiva” (s. XIV-XVII); „Tabella de Missa Defunctorum” (s. XVIII); „Pars iuridico-liturgica” (s. XIX-XXII); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-108). Kalendarz wydrukowany na stronach parzystych. Strony nieparzyste, czyste, przeznaczone do zapisywania notatek. Na wklejce pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”. Na stronie tytułowej oraz stronach: 67, 99, 108 pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego.

Oprawa: twarda, tekturowa, na okładzinie przedniej tytuł zapisany złożonymi literami „Directorium 1930 r.”, na okładzinie tylnej po stronie wewnętrznej pieczęć właściciela ks. Henryka Humnickiego.

6.

Ordo divini officii sacrique peragendi pro dioecesi pinscensi in Annum Domini 1931.

Pinsci 1930. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-VI, 1-110.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnium” (s. IV); „Communio Paschalis” (s. IV); „Explicatio signorum” (s. IV-VI); „Explicatio abbreviationum” (s. V-VI); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-110). Na stronie tytułowej: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”. Liczne marginalia

Oprawa: miękka, tekturowa. Na pierwszej stronie okładki tytuł druku.

7.

Directorium divini officii et missarum ad usum dioecesis pinscensis pro Anno Domini bissextili 1932.

Pinsci 1932. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XXII, 1-101.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnium” (s. IV); „Communio Paschalis” (s. IV); „Explicatio signorum” (s. IV-V); „Explicatio abbreviationum” (s. V-VI); „Ordo Officii” (s. VI-XV); „Missa votiva” (s. XV-XVIII); „Tabella de Missa Defunctorum” (s. XIX-XX); „Pars iuridico-liturgica” (s. XX-XXII); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-101). Pięć ostatnich stron, czytanych, pozostawionych na notatki. Na stronie tytułowej pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”.

Oprawa: miękka, tekturowa. Na pierwszej stronie okładki tytuł druku.

8.

Kalendarium liturgicum dioecesis pinscensis in Annum Domini 1933. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii issu editum.

Pinsci [1932]. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-LXIX, 1-99.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III); „Quator anni Tem-

pora” (s. IV); „Nuptiarum solemnna” (s. IV); „Communio Paschalis” (s. IV); „Explicatio signorum” (s. IV-VI); „Explicatio abbreviationum” (s. V-VI); „Ordo Officii” (VI-XIV); „Missa votive” (s. XV-XVIII); „Tabella pro Missis defunctorum” (s. XIX-XX), „Ordo servandis in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. XXI-XXII); „Pars iuridico-liturgica” (s. XXIII-XXV); „Nabożeństwo do odprawiania po sumie” (s. XXVI-XXXI); modlitwy po mszach prywatnych (s. XXXI-XLVIII); sposób odprawiania nowenny do Ducha św. przed Zielonymi Świątkami (s. XLIX-L); sposób odprawiania nowenny do Ducha św. w dniu Zielonych Świątek (s. LI-LV); porządek odmawiania Różańca Świętego w kościołach i kaplicach diecezji pińskiej (s. LVI-LXIII); Litania loretańska (s. LXIV-LXVI); modlitwa do św. Józefa (s. LXVII); modlitwa za Ojczyznę (s. LXVII-LXIX); od strony 26 do 69 tekst w języku polskim; pięć stron poprzedzających kalendarz czystych pozostawionych na notatki; kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-99). Trzy ostatnie strony, czyste, pozostawione na notatki. Na wklejce i stronie tytułowej okrągła pieczęć biskupa Kazimierza Bukraby.

Oprawa: twarda, tekturowa.

9.

Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1934. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editus.

Pinsci [1933]. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XLVIII, 1-116.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia (s. III); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnna” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XXVI-XXXIII); „Ordo officii” (s. XXXIII-XLI); „Explicatio signorum” (s. XLII); „Explicatio abbreviationum” (s. XLII-XLVIII); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-116). Na stronie tytułowej pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohicznie n/Bugiem, woj. Białostockie”.

Oprawa: miękka, tekturowa. Na pierwszej stronie okładki tytuł druku oraz pod rokiem 1934 dopisek odręczny: „i 1956”.

10.

Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1935. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editus.

Pinsci [1934]. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XLV, 1-114.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia (s. III-IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XX-VII-XXXIV); „Ordo officii” (s. XXXIV-XLIII); „Explicatio signorum” (s. XLIII); „Explicatio abbreviationum” (s. XLIII-XLV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-114). Na wklejce pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”. Liczne marginalia.

Oprawa: twarda, płócienna. Na okładzinie przedniej tytuł zapisany złożonymi literami: „Ordo divini officii recitandi 1935” oraz dopisek odręczny: „1946”.

11.

Directorium divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi Pinscensi pro Anno Domini bissextili 1936. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum. Pinsci 1935.

Typis Tipographiae dioecesanæ, 8°, s. I-XLV, 1-116.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III-IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XXXIV); „Ordo officii” (s. XXXIV-XLIII); „Explicatio signorum” (s. XLIII); „Explicatio abbreviationum” (s. XLIII-XLV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-116). Na wklejce pieczęć: „Kuria Diecezjalna w Drohiczynie n/Bugiem, woj. Białostockie”. Liczne marginalia.

Oprawa: twarda, płócienna, na okładzinie przedniej tytuł zapisany złożonymi literami: „Ordo divini officii recitandi 1936”.

12.

Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1937. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum.

Pinsci 1936. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XLV, 1-113.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III-IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XXXIV); „Ordo officii” (s. XXXIV-XLIII); „Explicatio signorum” (s.); „Explicatio abbreviationum” (s. XLIII-XLV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-113).

Oprawa: miękka, tekturowa. Na pierwszej stronie okładki tytuł druku.

13.

Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi dioecesi pinscensi in Annum Domini 1938. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum.

Pinsci 1937. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XVL, 1-115..

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III-IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XXXIV); „Ordo officii” (s. XXXIV-XLIII); „Explicatio signorum” (s. XLIII); „Explicatio abbreviationum” (s. XLIII-XLV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s. 1-115). Trzy ostatnie strony, czyste, pozostawione na notatki. Liczne marginalia.

Oprawa: twarda, płócienna. Na okładzinie przedniej tytuł zapisany lekko wytartymi złożonymi literami: „Ordo divini officii recitandi in Dioecesi Pinscensi 1938”.

14.

Directorium divini officii recitandi sacrique peragendi in dioecesi pinscensi pro Anno Domini 1939. Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Casimiri Bukraba episcopi ordinarii iussu editum.

Pinsci 1938. Typis Tipographiae Dioecesanæ, 8°, s. I-XLV, 1-120.

Treść: „Tabula temporaria” (s. III); „Festa mobilia” (s. III-IV); „Quator anni Tempora” (s. IV); „Nuptiarum solemnia” (s. IV); „Ieiunii et abstinentiae lex” (s. IV-VI); „Elenchus Festorum in quibus animarum rectores praeter dies Dominicos Missam pro populo applicare tenentur” (s. VI); „Ordo servandus in celebrandis Missis Votivis privatis” (s. VII-VIII); „Regulae in missae celebratione servandae” (s. IX-XXXIV);

„Ordo officii” (s. XXXIV-XLIII); „Explicatio signorum” (s. XLIII); „Explicatio abbreviationum” (s. XLIII-XLV); kalendarz liturgiczny na każdy dzień roku od stycznia do grudnia (s.1-119). Dwie ostatnie strony, czyste, pozostawione na notatki.

Oprawa: twarda, płócienna.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja katalogu kalendarzy liturgicznych diecezji pińskiej z lat 1926-1939, znajdujących się w księgozbiorze Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie, oraz omówienie zagadnień związanych z powstaniem kalendarzy oraz treściami w nich zawartymi. Opracowania tego rodzaju należą do oficjalnych druków kościelnych. Podają praktyczne wskazania dotyczące przebiegu poszczególnych okresów roku liturgicznego ze wskazaniem przepisów dotyczących sprawowania liturgii godzin, odprawiania mszy św. oraz innych nabożeństw. Dodatkowo ich walor poznawczy podnoszą marginalia, czyli uwagi, korekty i uzupełnienia nanoszone przez właścicieli druków. Należy podkreślić, że zbiór kalendarzy pińskich przechowywanych w Drohiczynie jest jednym z nielicznych, kompletnych zbiorów zachowanych na terenie Polski, jeśli nie jedynym.

Słowa kluczowe: *katalog, rubrycel, kalendarz liturgiczny, diecezja Pińska, bp Zygmunt Łoziński, Archiwum Diecezjalne w Drohiczynie.*

The catalogue of ordoes of Pinsk diocese 1926-1939 which is found in the Diocesan Archive in Drohiczyn

Summary

The aim of the article is to present the catalogue of liturgical calendars of Pinsk diocese from years 1926-1939; the catalogue can be found in the library of Diocesan Archive in Drohiczyn. In the article issues connected with creating the calendars and also their content are presented. These kinds of elaborations belong to church official prints. They give practical indications concerning a course of individual periods of a liturgical year; they also indicate annotations concerning performing liturgy of hours, saying mass and other services. Additionally their cognitive value is raised by marginalia, that is annotations, corrections and supplements which were drifted by owners of the prints. It must be underlined that the collection of Pinsk calendars, which is stored in Drohiczyn, is one of few, complete collections in Poland, if not the only one.

Key words: *catalogue, ordo, liturgical calendar, Pinsk diocese, bp. Zygmunt Łoziński, Diocese Archive in Drohiczyn.*